

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА
<https://orcid.org/0000-0002-4015-9871>

Козлова Вікторія Янівна, к.е.н., доцент, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь

Viktoriya Kozlova, Ph.D., Associate Professor, "Priazovsky State Technical University", Mariupol

V. Kozlova. Modern methods of managing the economic security of an enterprise.

The article investigates existing methods for assessing the economic security of an enterprise. The article is of an overview nature. The justification is given that the main condition for the economic security of an enterprise is the ability to withstand existing and emerging hazards and threats that seek to cause economic damage to the enterprise or undesirably change the structure of capital, up to and including its liquidation. Ensuring the economic security of an enterprise is possible only on the basis of its financially sustainable development. It is justified that conditions should be created for the implementation of this financial mechanism, which would be able to adapt to the changing influence of the internal and external environment. Hence, there is a need for constant monitoring of financial security, which is predetermined by the objective need of each business entity in ensuring stable operation and achievement of the objectives of the activity. From this it follows that the level of economic security of an enterprise depends on how effectively its management is carried out and how managers are able to avoid possible threats and eliminate the harmful consequences of certain negative components of the external and internal environment. It was concluded that the approaches investigated are not absolutely acceptable for assessing the level of economic security of an enterprise, and also that the necessary approach to choosing methods of economic security of an enterprise should be based on the receipt of profit by the enterprise.

Козлова В. Я. Сучасні методи оцінки економічної безпеки підприємства.

У статті проведено дослідження існуючих методів оцінки економічної безпеки підприємства. Стаття має оглядовий характер. Наведено обґрунтування, що головною умовою економічної безпеки підприємства є здатність протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і загрозам, які прагнуть завдати економічної шкоди підприємству або небажано змінити структуру капіталу, аж до примусової його ліквідації. Забезпечення економічної безпеки підприємства можливо тільки на основі його фінансово-стійкого розвитку. Обґрунтовано, що повинні бути створені умови для реалізації цього фінансового механізму, який був би здатний адаптуватися до мінливого впливу внутрішнього і зовнішнього середовища. Значить, створюється необхідність постійного контролю фінансової безпеки, яка зумовлюється об'єктивною потребою кожного суб'єкта господарювання в забезпеченні стабільного функціонування і досягнення цілей діяльності. З цього випливає, що рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно здійснюється його керівництво і наскільки менеджери здатні уникати можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Були зроблені висновки про те, що досліджені підходи не є абсолютно прийнятними для оцінки рівня економічної безпеки підприємства, а також про те, що необхідний підхід до вибору методів економічної безпеки підприємства повинен ґрунтуватися на отриманні підприємством прибутку.

Козлова В.Я. Современные методы оценки экономической безопасности предприятия.

В статье проведено исследование существующих методов оценки экономической безопасности предприятия. Статья носит обзорный характер. Приведены обоснования, что главным условием экономической безопасности предприятия является способность противостоять существующим и возникающим опасностям и угрозам, стремящимся причинить экономический ущерб предприятию или нежелательно изменить структуру капитала, вплоть до принудительной его ликвидации. Обеспечение экономической безопасности предприятия возможно только на основе его финансово-устойчивого развития. Обосновано, что должны быть созданы условия для реализации этого финансового механизма, который был бы способен адаптироваться к меняющемуся влиянию внутренней и внешней среды. Значит, создается необходимость постоянного контроля финансовой безопасности, которая предопределяется объективной потребностью каждого субъекта хозяйствования в обеспечении стабильного функционирования и достижения целей деятельности. Из этого следует, что уровень экономической безопасности предприятия зависит от того, насколько эффективно осуществляется его руководство и насколько менеджеры способны избегать возможных угроз и ликвидировать вредные последствия отдельных отрицательных составляющих внешней и внутренней среды.

Были сделаны выводы о том, что исследованные подходы не являются абсолютно приемлемыми для оценки уровня экономической безопасности предприятия, а также о том, что необходимый подход к выбору методов экономической безопасности предприятия должен основываться на получении предприятием прибыли.

Постановка проблеми. На початку XXI століття глобалізація фінансової сфери, що проявляється у розвитку ринку євровалют, системи транснаціональних банків, формуванні розгалуженої мережі офшорів і глобальних комп'ютерних мереж, які забезпечують миттєві переміщення капіталів, створює можливість руйнування навіть стійких економічних систем, зумовлюючи адекватні політичні зміни. Передчуття негативних наслідків глобалізації призвело до розробки у багатьох країнах світу концепцій національної безпеки, базовими елементами якої стала економічна та фінансова безпека. На пострадянському просторі і в Україні, зокрема, 90-і роки XX століття були ознаменовані вибухом інтересу з боку науковців, політичних та суспільних діячів до проблеми економічної безпеки. В практичному плані було досягнуто певних успіхів: поняття економічної безпеки ввійшло до нормативної лексики законодавчих документів і зайняло чітку позицію в політичних дискусіях з економічних питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема економічної безпеки приділяється досить велика увага вітчизняними і зарубіжними ученими-економістами, такими як Бланк І.А., Забродський В. П., Папехін Р. С., Гудзь О. Е., Сенчагов В. Д., Богомолов В. А., Гапоненко В. Ф. та ін.

Проте слід зазначити, що в теоретичному плані і в прикладній області дослідження цього важливого питання ще багато невирішеного.

Мета статті - дослідження системи методів оцінки економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. В даний час основним принципом забезпечення економічної безпеки є процеси, спрямовані на попередження негативних фактів, що підривають сталий економічний стан підприємства за допомогою контролю. Контроль можна розглядати як процес управління фінансовою та господарською діяльністю підприємства з метою отримання доходу. Економічний контроль захисту є забезпеченням зростання їх прибутку. Система контролю на підприємствах формується для досягнення таких цілей, як збереження активів, достовірність інформації, ефективність діяльності і т.д. Збереження активів, наприклад, можна уявити як внутрішньогосподарський контроль і відповідність вимогам законодавства країни, а достовірність інформації як ефективність діяльності і контроль з боку колективу.

Головна умова економічної безпеки підприємства – здатність протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і загрозам, які прагнуть завдати економічної шкоди підприємству або небажано змінити структуру капіталу, або примусово ліквідувати підприємство. Для забезпечення цієї умови підприємство повинно підтримувати фінансову стійкість, рівновагу, забезпечувати достатню фінансову незалежність і гнучкість при прийнятті фінансових рішень. Проблема забезпечення економічної безпеки є особливо актуальною на сучасному етапі, в зв'язку з посиленням зовнішніх і внутрішніх загроз для національної економіки.

До зовнішніх загроз економічній безпеці підприємства можна віднести світову економічну кризу, відтік іноземних інвестицій, коливання курсу національної валюти, міждержавні економічні санкції і т.д.

До внутрішніх загроз економічній безпеці можна віднести погіршення фінансової незалежності підприємства, зменшення обсягу продажів, інфляцію і т.д.

Тоді можна сказати, що забезпечення економічної безпеки підприємства можливо тільки на основі фінансово-сталого розвитку підприємства. Необхідні умови для реалізації цього фінансового механізму, який був би здатний адаптуватися до мінливих умов внутрішнього і зовнішнього середовища. Значить, створюється необхідність постійного

контролю фінансової безпеки, яка зумовлюється об'єктивною потребою кожного суб'єкта господарювання в забезпеченні стабільного функціонування і досягнення цілей діяльності.

З цього випливає, що рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно здійснюється його керівництво і наскільки менеджери здатні уникати можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Для визначення рівня економічної безпеки підприємства в даний час використовуються різні методи (підходи).

Невід'ємною складовою визначення рівня економічної безпеки є встановлення певного набору індикаторів економічної безпеки, та й їхніх порогових/граничних значень. Порогові/граничні значення індикаторів економічної безпеки – це кількісні величини, порушення яких викликає несприятливі тенденції та загрозові процеси в економіці.

Наближення індикаторів економічної безпеки до їх гранично допустимої величини свідчить про наростання загроз соціально-економічній стабільності суспільства, а перевищення граничних, або порогових значень – про вступ суспільства в зону нестабільності і соціальних конфліктів, фактично про реальну загрозу економічній безпеці.

Наближення значення показників до їх гранично допустимої величини свідчить про наростання загрози нестабільності стану та розвитку підприємства, тобто про реальний підризок його фінансової безпеки. У межах складової економічної незалежності доцільно відокремити такі індикатори економічної і фінансової безпеки підприємств: фондо- та матеріалоозброєність підприємства; коефіцієнт зносу матеріально-технічної бази підприємства; відношення дебіторської заборгованості до кредиторської.

До індикаторів економічної і фінансової безпеки підприємства у межах складової здатності до розвитку зараховують: операційні витрати на одну грошову одиницю реалізованої продукції; продуктивність праці, фондівіддачу, коефіцієнт оборотності оборотних активів; рівень матеріальних та енергозатрат. До індикаторів у межах складової ефективності функціонування підприємства слід віднести: темпи приросту обсягів реалізації, сума інвестицій в основний капітал відносно валового національного продукту; витрати на інноваційний розвиток відносно валового національного продукту, перевищення експорту над імпортом.

Запропонована Р. Папехінім [1] структура показників (таблиця 1) не є повною мірою універсальною, оскільки показники фінансового левериджа, тимчасової структури кредитів, диверсифікації покупців і постачальників значно розрізняються для підприємств різних галузей.

Таблиця 1

Індикатори фінансової безпеки підприємства [1]

Показники	Порогове значення	Примітки
1. Коефіцієнт покриття (Обігові кошти/короткострокові зобов'язання)	1,0	Значення показника має бути не менш порогового
2. Коефіцієнт автономії (Власний капітал / валюта балансу)	0,3	Значення показника має бути не менш порогового
3. Рівень фінансового левериджа (Довгострокові зобов'язання/ власний капітал)	3,0	Значення показника має бути не більше порогового
4. Коефіцієнт забезпеченості відсотків до сплати (Прибуток до сплати відсотків і податків / відсотки до сплати)	3,0	Значення показника має бути не менш порогового
5. Рентабельність активів (Чистий прибуток / валюта балансу)	$i_{\text{инф}}$	Значення показника має бути не менш порогового ($i_{\text{инф}}$ - індекс інфляції)
6. Рентабельність власного	15 %	Значення показника має бути не

капіталу (Чистий прибуток / власний капітал)		менш порогового.
7. Середньозважена вартість капіталу (WACC)	Рентабельність інвестицій	Значення показника має бути не менш порогового
8. Показник розвитку компанії (Відношення валових інвестицій до амортизаційних відрахувань)	1,0	Значення показника має бути не менш порогового
9. Тимчасова структура кредитів	Кредити, строком до 1 року < 30 %; Кредити, терміном понад 1 рік < 70%	Значення показника має бути не менш порогового
10. Показники диверсифікації : - диверсифікація покупців (доля у виручці одного покупця); - диверсифікація постачальників (доля у виручці одного постачальника)	10 %	Значення показника має бути не більше порогового
11. Темпи росту прибутку, реалізації продукції, активів	Темпи росту прибутку > темпів росту реалізації продукції > темпів росту активів	
12. Співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості	Період обороту дебіторської заборгованості > період обороту кредиторської закладеності	

При такому методі визначення рівня економічної безпеки виникає необхідність постійного коригування системи індикаторів економічної безпеки підприємства, а це тягне за собою збільшення трудомісткості управлінських рішень і дій і вимагає залучення кваліфікованих фахівців. Тільки кваліфіковані кадри можуть правильно встановити значення індикаторів і організувати їх оцінку. У зворотному випадку некваліфікований підхід до визначення значення індикаторів може привести до неправильного визначення рівня економічної безпеки підприємства, що спричинить за собою прийняття невірних управлінських рішень.

Індикаторний метод відповідає застосуванню на макрорівні, де значення індикаторів більш постійні.

Далі розглянемо ресурсно-функціональний підхід до оцінки рівня економічної безпеки підприємства. При цьому підході здійснюється оцінка стану використання ресурсів підприємства за спеціальними критеріями. Як такі ресурси розглядаються фактори бізнесу, які використовуються власниками і менеджерами підприємства для досягнення поставлених цілей. У цих ресурсах виділені: ресурси капіталу (акціонерний капітал і позикові фінансові ресурси), ресурси персоналу, ресурси інформації і технології, ресурси техніки та обладнання, ресурси права (права на використання патентів, ліцензії і квоти на використання природних ресурсів, а також експортні квоти, права на користування землею).

Відповідно до ресурсно-функціонального підходу найбільш ефективно використання ресурсів підприємства досягається запобіганням загроз негативних впливів на економічну безпеку підприємства і досягнення поставлених функціональних цілей економічної безпеки підприємства.

Дослідження ресурсно-функціонального підходу щодо оцінки рівня економічної безпеки підприємства показує, що багато його положень ідентичні підходам до оцінки ефективності використання ресурсів, що, не зовсім відповідає оцінці рівня економічної безпеки підприємства.

Також рівень економічної безпеки підприємства при застосуванні ресурсно-функціонального підходу оцінюється за допомогою сукупного критерію економічної безпеки підприємства, що розраховується на основі думок кваліфікованих експертів по приватним функціональними критеріями економічної безпеки підприємства. Цілоком

логічно, що при розрахунку цього критерію неможливо уникнути суб'єктивності думок експертів, які проводять цю оцінку рівня економічної безпеки підприємства.

Ця особливість (суб'єктивність) ресурсно-функціонального методу проявляється не тільки в оцінці збитків при визначенні приватних функціональних критеріїв економічної безпеки підприємства, а й в процесі розподілу питомої ваги функціональних складових при розрахунку сукупного критерію економічної безпеки підприємства. Тому необхідно відзначити, що відсутність чітко заданих параметрів оцінки дозволяє найбільш ефективно налаштувати даний гнучкий інструмент всебічної оцінки діяльності підприємства і навколишнього його середовища на специфіку конкретної організації.

Висновки.

1. Виходячи з результатів проведеного дослідження підходів до оцінки рівня економічної безпеки підприємства, можна зробити висновок, що ці підходи не є абсолютно прийнятними для оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Відповідно, питання методів визначення рівня економічної безпеки залишається відкритим і потребує подальшого дослідження.

2. На нашу думку економічну безпеку підприємства можна розглядати з точки зору узгодження інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього і внутрішнього середовища, результатом якого є отримання підприємством чистого прибутку. За умови, коли підприємство не має прибутку або зазнає збитків не можна говорити про дотримання інтересів підприємства і, отже, про те, що підприємство знаходиться в економічній безпеці, що перед підприємством стоїть загроза банкрутства. Отже, необхідний підхід до вибору методів економічної безпеки підприємства повинен ґрунтуватися на отриманні підприємством прибутку.

Список використаних джерел:

1. Выбор критерия оценки уровня экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://topknowledge.ru/ekonomicheskaya-bezopasnost/3132-vybor-kriteriya-otsenki-urovnya-ekonomicheskoy-bezopasnosti-predpriyatiya.html>
2. Система фінансових показників і їх граничних значень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://afdanalyse.ru/publ/finansovyj analiz/1/metod_credit_men_ocenki_finansovoj_situacii_na_predpriyatii/13-1-0-121.

Ключові слова: економічна безпека, управління безпекою, механізм економічної безпеки, система критеріїв економічної безпеки, індикатори економічної безпеки.

Ключевые слова: экономическая безопасность, управление безопасностью, механизм экономической безопасности, система критериев экономической безопасности, индикаторы экономической безопасности.

Keywords: economic security, security management, mechanism of economic security, system of criteria of economic security, indicators of economic security.

Рецензент: Хаджинова О.В. декан економічного факультету ДВНЗ «ПДТУ» , доктор економічних наук, доцент

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/4693120>